

TASVIRIY SAN'AT VA CHIZMACHILIK FANINING INSON HAYOTIDAGI AHAMIYATI

Norboyeva Feruza

Qashqadaryo viloyati Yakkabog' tumanidagi 56-maktab o'qituvchisi

Annotasiya. *Borliqdagi hamda san'atdagi go'zalliklarni ajrata bilishga o'rgatish, turli geometrik shakl yasashlar, proyeksiyalashlarni tushunish, o'quvchilarda tasviriy malaka, badiiy fikr, tashabbuskorlik, milliy g'ururni shakllantirish hozirgi kunda fan oldida turgan ulkan vazifalardan biridir. Chizmalardagi kesim, qirqim, shartliliklar, soddalashtirishlar, birikmalar xususida o'rganish o'rganuvchi uchun katta ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada aynan shular xususida tadqiqot ishi olib borilgan.*

Kalit so'zlar: *san'at, geometrik yasashlar, proyeksiyalash, o'quvchi, tasviriy san'at, chizma.*

Аннотация. *Обучение различению прекрасного в бытии и искусстве, пониманию построения различных геометрических фигур, проекций, формирование у учащихся изобразительных навыков, художественного мышления, инициативы и чувства национальной гордости – одна из важнейших задач современной науки. Изучение сечений, разрезов, условностей, упрощений и сочетаний в чертежах имеет большое значение для учащегося. Данная статья представляет собой исследование, посвящённое этим вопросам.*

Ключевые слова: *искусство, геометрические конструкции, проекция, ученик, изобразительное искусство, рисунок.*

Annotation. *Teaching to distinguish the beauties in existence and art, understanding the construction of various geometric shapes, projections, forming visual skills, artistic thought, initiative, and national pride in students is one of the great tasks facing science today. Studying the sections, cuts, conventions, simplifications, and combinations in drawings is of great importance for the student. This article is a research work on these issues.*

Key words: *art, geometric constructions, projection, student, visual arts, drawing.*

KIRISH

Chizmachilik - grafik ta'limning mazmuni, mohiyatidir. Tasviriy san'at va chizmachilik fanlarida ma'lumotnoma adabiyotlardan foydalana olish va belgilash, zamonaviy texnologiyalarning tasviriy san'at va chizmachilik fanlaridagi ahamiyati, chizmachilik fani orqali bolalarning fazoviy tasavvurlari oshadi va texnika estetikasi (dizayn) shakllanishidagi ahamiyatilidir. Chizma, perspektiva, proyeksiyalash, sxemalar haqida o'quvchilarning tasavvurlarini kengaytirishda yozuv shriftlari, formatlar, qiyaliklar, tutashuvlarning ba'zi tomonlari bilan tanishishda katta vazifalarni nazarda tutadi. Tasviriy san'at, chizmachilik borliqdagi narsa, hodisalar va ro'y berayotgan voqealarni ko'ra bilish, idrok etish, estetik va emotsional sezgirlikni o'stirish, chizish malakalarini hosil qilish, fazrviy fikrlash, rang sezish, kompozitsion madaniyatni, ko'rish orqali tasavvur qilishda, kombinatsilashdagi xususiyatlari

Volume: 3 Issue: 2

ahamiti kattadir. Tasviriy san'at badiiy mehnat, chizmachilik faning bir sikl ekanligi. Bu fanlar tarixiy, madaniy yodgorliklarni, atrof muhitni asrash, narsalarga nisbatan badiiy did bilan qarash va estetik jihatdan baho berish malakasini o'stirishga xizmat qiladi.

Tasviriy san'at va chizmachilik fani ya'ni ta'limning maqsadi o'quvchilarda badiiy, ahloqiy, texnik madaniyatni shakllantirishga yordam qiladi. Fan mazmunan tasviriy, dekorativ amaliy, memorchilik kabi san'at turlarini o'z ichiga oladi. Chizmachilikdan o'quvchilarga murakkab bo'lmagan texnik chizmalarni bajarishga, o'qishga va o'z fikrini grafik tasvirlar vositasida ifoda etishga, kompyuter yordamida oddiy chizmalarni yasashga o'rgatishdan iborat. Tasviriy san'at va chizmachilik fani ta'lim va tarbiya birligi muhim, bu fanning jihati hisoblanadi. Bugungi kunda hayotimiz turli jabhalarda o'zgarib bormoqda.

Hozirgi zamonaviy ilg'or ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, madaniy-ma'naviy hayotimizda aniqlikka intilish, yangiliklardan xabardaor bo'lish, tariximizni, o'tmishimizni, buyuk ajdodlarimizni, ularning fikr- g'oyalarini bilmog'imiz lozim. Viloyat maktablaridan keladigan tasviriy san'at va chizmachilik o'qutuvchilari fanning maqsadini ham vazifalarini ham DTSda ko'rsatilganidek ajrata oladi. ammo o'quvchilarga shu fanlarni yanada chuqurroq bilim berishga, grafik savodxonligini oshirishga doimo ham kerakli e'tibor beravermaydilar. Shuning natijasida o'quvchilarning bilim darajasi, grafik savodi DTS talablaridan doimo orqada qolib, ta'lim va tarbiya birligi saqlanmay qolmoqda. Tasviriy san'at fanidan o'quvchilar savodxonligi bugun jahon madaniyatining eng yuksak namunalarini ilg'ay oladigan bo'lishlari lozim, bunga avvalo o'qutuvchining o'zi tayyor bo'lmog'i kerak. Chizmachilik fanida ham ilg'or keyingi terminologiyalarning kirib kelishi ko'proq yangi materiallardan xabardor bo'lishni ta'lab etadi. Tasviriy san'at va chizmachilik fanlari deyarli maktabda o'qitiladigan barcha fanlar bilan bog'langan holda olib boriladi. Bu fanni o'zlashtirishga agar o'qutuvchi to'g'ri metodikadan foydalansa samarali ta'sir ko'rsatadi. Har qanday fan ta'lim-tarbiya birligini ta'minlab berilishini talab etadi. Dunyoda biron bir predmet yo'qki bir-birisiz yolg'iz rivojlana olsa. Tasviriy san'at fikr doirasini, chamalashni, hajmni, rangni o'rgatsa; chizmachilik aniq o'lchamlar asosida o'quvchi fazoviy tasavvurini kengaytiradi, o'quvchilarda ahloqiy, estetik, mehnat, ekologik va jismoniy tarbiyani amalga oshirishga muhim rol o'ynaydi.

Chizmachilik fani DTS talablari bo'yicha maqsad-vazifalarga erishishda ta'limtarbiya nazariyalari konsepsiyasi bo'yicha ko'rilgan masalalarga ijodiy

Volume: 3 Issue: 2

yondashuvni o'rganib o'z ish faolitada qo'llab borishdan iborat. Chunki, chizmachilik fanida fazoviy tasavvur, proyeksiyalash metodlari, o'lcham qo'yish, tutashmalar, aksonometrik proyeksiyalar, yaqqol tasvirlar, eskizlar, topografik va pnematik sxemalar, reja, fasad kabi qurilish chizmalari haqida ham tushunchalarni chuqurlashtirishlari lozim. Chizmachilik fani nafaqat dizayn san'atini balki u estetik tarbiya masalalarini, milliy mafkura, g'oyaviy dunyoqarashni ham o'zlashtirib olishga yordam beradi.

Rasm solish ham o'qish, matematika, ona tili kabi o'qitiladigan mamlakag tez orada rivojlanib, eng oldindr boradigan bo'lar edi,- deb yozgan edi Deni Didro. Haqiqatdan ham tasviriy san'at va chizmachilik faninig inson hayotidagi ahamiyati juda katta. Chunki bola avvalo dunyoni rasmlardagi kabi idrok qiladi, ko'rgan narsasini qaytaradi ya'ni, psixologiyada amaliy tafakkur tushunchasi bo'yicha ushlab ko'rib, o'zi ijro etib o'rganadi. Hali yaratayotgan obrazlari abstrakt-mavhum holatda bo'lsada u qilgan ishdan estetik zavq oladi. borliqni o'zida aks ettiradi.

Tasviriy san'atni tushunish uning estetik tarbiya bilan uzviy big'liqligini san'atshunoslar Rempil, n. Abdullayev, T. Mahmudov va boshqalar bir necha bor asarlarida aytib o'tganlar. Uslubiy jihatdan R. Xasanov, Q.Qosimov, S. Bulatov, A. Sulaymonov, B. Oripov, H. Egamov va boshqalar ham o'z kitoblarida keltirib o'tadilar. Har buyumlarning loyahasini chizish, tuzish davrida rasmlar, eskizlar, sxemalar, chizmalar chiziladi.

Umuman jamiyat ishlab chiqarish kuchlarining taraqqiy etishi bilan chizmalarning rasmiylashishi o'zgarib brogan turli xildagi buyumlarni tasvirlash, rasmini chizish kishilarning uzviy aloqa vositasi sifatida hatto yozuv paydo bo'lishidan ham oldinroq vujudga kelgan. Shuningdek vaqt o'tishi bilan oddiy rasmlar o'rnini sxemalar, plan (rejalar) kabi chizmalar paydo bo'ldi va inson hayotini turli jihatlardan yaxshilash uchun xizmat qila boshladi.

Demak, kishilik jamiyatiga san'at, go'zallik, dizayn kirib keldi. Inson doimo o'z hayotini biron-bir tarzda go'zal qilishga intiladi – deyiladi manbalarda. Haqiqatdan ham inson hamisha go'zallikka intilib yashagan va bu intilish hayot bor ekan davom etaveradi. Shuning atrofida tasviriy san'at umri boqiydir. O'zimizni chiroyli, go'zal qilish emas balki barcha narsalarimiz ham go'zal bo'lishini hohlaymiz. Bu hohish bizga juda katta ma'suliyat yuklaydi. O'z navbatida ta'lim-tarbiya shunday ma'suliyatning eng nodir, mustahkam himoyachisi va asosiy o'zagi bo'lib xizmat qiladi. Borliqdagi barcha narsalar uzviylikda rivojlanadi. Bunda tasviriy san'at va chizmachilik fanining ahamiyati kattadir.

XULOSA

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida hozir amalga oshirilayotgan islohatlar badiiy va dizayn ta'lim-tarbiya jarayoning oldingi holatiga nisbatan rivojlanayotgan, yaxshilanayotgan bo'lsada uni yanada rivojlantirish zaruriyatini ham keltirib chiqarmoqda. Bu masalada tasviriy san'at va chizmachilik o'qituvchisining roli katta. U chuqur bilimga ega bo'lishi uchun tinmay o'z ustida muntazam mashq qilib borishi, o'zining ilmiynazariy, amaliy bilim saviyasini takomillashtirib, ilg'or tajribalarni o'rganishi unga tayanishi lozimdir. Har bir tasviriy san'at va chizmachilik darsini kerakli ko'rgazmali vositalar bilan boyitib, undan foydalanishi lozim. Chunki bu fanda ko'rgazmalar yordamchi emas balki ular dars uchun asosiy materiallardan biri bo'lib hisoblanadi. Borliqni texnikani o'rganish uchun o'quvchilani komil shaxs qilib tarbiyalash uchun ularning o'quv faoliyatini faollashtirish davr talabidir, bu shundagina o'quvchi hayotiga samarali ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Тошев И. И., Абдуллаев С. С. Торговые купола Бухары //Интернаука. – 2018. – №. 14-1. – С. 31-33.
2. Тошев, И. И., Абдуллаев, С. С., & Бадриддинов, С. Н. (2022). Популярные памятники и достопримечательности Бухары (минарет Калян, торговые купола). *Universum: общественные науки*, (2 (81)), 7-10.
3. Абдуллаев, С. С., Бакаев, Ш. Ш., Остонова, Г. Р., & Шарипов, Ш. Ш. (2021). Орнаментальная символика в народном декоративно-прикладном искусстве Бухары. *European science*, (2 (58)), 17-19.
4. Абдуллаев, Сухроб Сайфуллаевич. "Эстетика цвета в воспитании пластической культуры архитектора." *Pedagogs journali* 1.1 (2022): 384-386.
5. Абдуллаев С. С., Шарипов Ш. Ш. Особенности развития творческого потенциала студентов средствами народного декоративно-прикладного искусства //XXI asrda innovatsion texnologiyalar, fan va ta'lim taraqqiyotidagi dolzarb muammolar. – 2023. – T. 1. – №. 5. – С. 80-85.